

Rovnováha kríža na rázcestí

Лайкерт, Ёзаф: Крыжы на ростанях. Мінск: Мастацкая літаратура 2016. 208 с. ISBN 978-985-02-1721-9 (výber a preklad Viktoria Liashuk)

Ivana Slivková

Katedra stredoeurópskych štúdií IUSS, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
ivana.slivkova@unipo.sk

Umelecký preklad zo slovenského do bieloruského jazyka je pomerne vzácny. Lepšie na tom nie je ani opačný transfer z bieloruštiny do slovenčiny. Aj preto výber z poézie Jozefa Leikerta, ktorý vyšiel v Bielorusku v roku 2016, vzbudzuje pozornosť. Zostavovateľkou a zároveň prekladateľkou publikácie pod názvom *Kríže na rázcestí* je Viktoria Liashuk. Básne sú vybraté z deviatich zbierok autora: *Potichu* (1995), *Odstrihnuté zvony* (1997), *Pokosená hlina* (1999), *Šepot krokov* (2000), *Pominuteľnosť* (2005), *Dotyky duše* (2006), *Zláskavenie I.* (2014), *Zláskavenie II.* (2014) a *Pavučina bytia* (2015). Kniha vyšla s finančnou podporou Komisie SLOLIA, Literárne informačné centrum Bratislava, a obsahuje paralelné texty v slovenskom aj v bieloruskom jazyku.

Jozefa Leikerta na Slovensku reflektujeme ako etablovaného básnika, ale tiež ako autora literatúry faktu (16 publikácií) a člena viacerých spisovateľských organizácií, o. i. Asociácie organizácií spisovateľov Slovenska či Klubu spisovateľov literatúry faktu na Slovensku. Jeho básnická tvorba sa už objavila vo viacerých prekladoch napr. do ruštiny, ukrajinčiny, maďarčiny, poľštiny, bulharčiny, macedónčiny, angličtiny či švédčiny. Autor získal viacero literárnych cien doma aj v zahraničí.

Básne v predloženom výbere sú usporiadané chronologicky. Úvodnú časť výberu tvoria básne zo zbierky *Potichu*, ktoré charakterizuje motív detskej pamäti a prirodzenosť bežných životných situácií v rodine. Nasledujú básne zo zbierky *Odstrihnuté zvony*, zamerané na porušovanie jednoty i symbolické obrazy delenia a rozdeľovania v každodenných dynamických emóciách, ako napr. nezhody, láska a pod. Zo zbierky *Pokosená hlina V.* Liashuk vybrala najmä básne, ktoré približujú slovenskú poéziu bieloruskej, teda básne s motívmi spätosti s krajinou, zemou, predkami. Okrem vzájomných podobností prekladateľka reflektuje aj to, čo slovenskú a bieloruskú krajinu odlišuje, t. j. rozdiely v povrchu (hory verzus rovina), ktoré by mohli byť pretavené do typických charakterových črt Slovákov a Bielorusov, jedného zo znakov kultúrnej identity a národných špecifik. Básne zo zbierky *Šepot krokov* sa vracajú k dôsledkom prežitého života, k motívu únavy a reflexie neúspešnosti, strát a prehratých bojov, ktoré každý občas prežíva.

Vo výbere nasledujú rozsiahle básnické monológy zamerané na vnútorné potreby básnika (hovoriť a byť vypočutý) zo zbierky *Pominuteľnosť*. Emocionálnosť básní z knihy *Dotyky duše*, ktorou autor vyjadruje svoju vďačnosť za prekonanie choroby a návrat do aktívneho života, je pretavená do koncentrovaných stručných výpovedí textov s ideami životnej rovnováhy a odpustenia. Výber básní z dvojknihy *Zláskavenie I.* a *Zláskavenie II.* poukazuje na typickú tvár básnika – ide o ľúbostnú poéziu, ktorá graduje v rôznych fázach vzťahu a definuje zámeno my ako konečný stav partnerského vzťahu. Básne, najmä z druhej časti zbierky, majú tiež spomienkový charakter a slúžia ako filozofické memoáre jednej lásky. Mottom poslednej zbierky, ktorú Liashuk zaradila do výberu (zb. *Pavučina bytia*), je duchovný odkaz, citovaný aj prekladateľkou v doslove k výberu z Leikertovej poézie: „Večnosť nosíme v dlani a vernosť v očiach“ (Liashuk, 2016, s. 188). Básnikova oddanosť

Bohu je vystupňovaná rovnakým začiatkom každej básne z tejto zbierky – Panemôj/Гасподз мой.

Preklad poézie patrí k najväčším prekladateľským výzvam. Riešenie otázky prenosu zmyslu básne je často sizyfovská práca. V doslove k výberu z Leikertovej poézie zostavovateľka a prekladateľka v jednej osobe o. i. píše: „Prekladať poéziu znamená vojsť do sveta autora, precítiť ho a stať sa jeho súčasťou. Ale aj pozerat’ sa na svet očami básnika, žiť jeho emóciami, hovoriť jeho slovami. S takýmito pocitmi je ľahšie prekladať, byť kritikom (...)“ (Liashuk, 2016, s. 170).

Vojsť do sveta autora, vcítiť sa doňho a hovoriť jeho slovami v cudzom jazyku je však veľmi náročné, pretože prekladateľ a autor zväčša nie sú nositeľmi tej istej kultúry. Preto je veľmi zaujímavé čítať, ako si s touto situáciou poradila prekladateľka, často nútená hľadať ekvivalenty vo svojej vlastnej kreativite a intuícii, ako napr. v prípade prekladu Leikertovho autorského novotvaru *zláskavenie* – blr. *закаханне*. Slovenské básne v bieloruštine ne strácajú svoju hĺbku, prekladateľka vo väčšine prípadov použila vhodné ekvivalentné jednotky a vytvorila adekvátny preklad. Vydarený je napr. preklad básne *Kroky/Кроки* (s. 50–51), *Lúbte sa štyrmi rukami/Кахацьмем чатырма рукамі* (s. 144–145) či cyklus básní zo zbierky *Pavučina bytia*, pre ktoré je charakteristický rovnaký prvý verš – *Panemôj/Гасподз мой* (s. 158–167). Pozitívne tiež pôsobí zrkadlové zobrazenie textov v preloženej zbierke, ktoré umožňuje čítať text v origináli i v preklade, porovnať ich, prípadne nahliadnuť priamo do prekladateľkinej kuchyne – nájsť kritické miesta, pri ktorých je zásah do originálneho textu väčší (napr. substitúcia *velké kuracie oči* (IS: v polievke) – *масля буйныя вочы* (s. 74–75)); a tiež poodhaliť, najmä lexikálnu, príbuznosť slovenčiny a bieloruštiny (vo veľmi podobne znejúcich slovách, ako napr. špehujú – *шпягуюць*, s. 74–75), ako i nájsť odlišnosti, ktoré sú v príbuzných jazykových kombináciách často zradné.

Preklad V. Liashuk má aj menej vydarené miesta, ako napr. používanie expresívnejších ekvivalentov v preklade sloviess ako v prípade viacerých krátkych básní zo zbierky *Šepot krokov*, napr. *Smrť opretá o nebo* – *Смерць налегла на неба* (s. 58–59); *Noc steká* – *Ноч плыве* (s. 58–59); *Láska sa nedá stĺcť* – *Каханне нельга сцяць* (s. 62–63) a pod. Avšak ide prevažne o výnimky, dokazujúce prekladateľkinu prácu s textom a snahu nájsť vhodné riešenie. Ako celok považujeme výber z básní J. Leikerta v bieloruskom preklade za vydarený krok k zblíženiu, ešte stále navzájom pomerne neznámym, kultúr.

Poézia J. Leikerta je typická reflexívnou meditáciou, precíteným postojom lyrického hrdinu ku skutočnosti. Bieloruský preklad výberu z jeho tvorby vystihuje typológiu básnikovej obľúbenej tematiky – nosenia vlastného kríža, hľadania a nájdenia rovnováhy, nevyhnutnosti výberu, ktorý človek prežíva každodenne, nielen vtedy, keď sa musí rozhodnúť, ktorým smerom sa vydá na rúzcestí.